

‘Minimaal drie uur Frans en Duits’

MANIFEST BUURTALLEN VRAAGT OM RUIMTE VOOR ONDERWIJS FRANS EN DUI TS

Eind januari presenteerde de Visiegroep Buurtalen het manifest dat zij sinds enkele maanden in voorbereiding had. Het moet beleidsmakers en politici van goed buurtaalonderwijs doordringen. Wat gaan volgens de opstellers van het manifest docenten de komende tijd merken van hun activiteiten?

Foto: Anda van Riet

MARJOLIJN VOOGEL

‘Rampzalig’, ‘Het is vijf voor twaalf. Zonder actie missen we de internationale boot’. De tekst van het Manifest Buurtalen op de site <www.buurtaalonderwijs.nl> ligt er niet om. Maar goed, een dergelijke toon hoort natuurlijk bij zo’n pleidooi om Frans en Duits meer ruimte in het onderwijs te geven. En bovendien: de feiten zijn ernaar. Naast Engels behoren ook Duits en Frans tot de meest invloedrijke talen in de wereld en voor Nederlanders zijn het de belangrijkste handelstal en. Naast Engels zouden binnen het Nederlandse onderwijs ook Frans en Duits een belangrijke positie moeten hebben, maar nee, *das*

war einmal. Al jaren neemt de aandacht voor die vakken af. Inmiddels blijkt dat ook uit de cijfers. Het aantal leerlingen dat Frans als eindexamenvak kiest, bijvoorbeeld, is tussen 2000 en 2017 met twintig procent gedaald. Vooral in het vmbo staat de positie van het Frans onder druk. Dat komt omdat veel schooldirecties besluiten om Frans, of soms ook Duits, uit het curriculum te schrappen.

Ook in het hoger onderwijs staan de buurtalen onder druk en verdwijnen uit het curriculum. Zeer recent nog, in juli vorig jaar, werd besloten om de lerarenopleiding Frans en Duits aan de Hogeschool InHolland te Amstelveen op te heffen. Even leek het erop dat deze

opleidingen in de regio Amsterdam zouden verdwijnen en studenten naar Utrecht moesten uitwijken, maar gelukkig is hier tijdig een stokje voor gestoken en kan men terecht bij de Hogeschool van Amsterdam.

Vicieuze cirkel en verzet

Mede als gevolg van een sterke lobby voor exacte vakken in het voortgezet onderwijs en de voorkeur voor studenten voor brede opleidingen is het aantal studenten Frans en Duits in het hoger onderwijs de afgelopen jaren gedaald. Vooral voor Duits is hierdoor een nijpend lerarentekort ontstaan. En waar plekken niet kunnen worden opgevuld, is de keuze om dit vak te schrappen natuur-

lijk nog sneller gemaakt. ‘Er is sprake van een vicieuze cirkel’, constateert Alicia Montoya, hoogleraar Franse Letterkunde en Cultuur aan de Radboud Universiteit te Nijmegen en een van de opstellers van het manifest. ‘Er is minder aandacht, er zijn minder leerlingen, zo worden minder docenten opgeleid en hun opleidingsgraad neemt af. Sinds een jaar of vijf verdwenen verschillende universitaire opleidingen. De master Frans bestaat niet meer in Nederland. Ter vergelijking: in Engeland zijn er maar liefst negentig universitaire opleidingen die Frans aanbieden. We zijn echt op een kritiek punt beland.’

De feiten en cijfers zijn te vinden op de site van de Visiegroep Buurtalen. Die groep is opgericht in 2016 en

De ooit zo geroemde vreemdetalenkennis van Nederlanders is snel aan het verdwijnen. Zo raken we onze reputatie als talenwonders van Europa kwijt

bestaat uit vertegenwoordigers van docenten Duits en Frans in het voortgezet onderwijs, hbo en universitair onderwijs. De groep wordt gesteund door de secties Frans en Duits van Levende Talen, het Kenniscentrum Frankrijk-Nederland, De Verenigingen Lerarenopleiders Frans en Duits en de Stichting Romanisten aan de Nederlandse Universiteiten. Aanleiding voor een Visiegroep vormde de brandbrief die docent Frans Camiel van Woerkum in het voorjaar van 2015 aan het ministerie van Onderwijs schreef. Dringende oproepen in zijn brief waren: leg de keuze voor Frans bij de leerlingen en respecteer het door het SLO en Levende Talen geadviseerde aantal uren dat nodig is om de benodigde taalniveaus te behalen. De brief vond snel steun en leidde tot een landelijke handtekeningenactie. In een paar maanden leverde de online petitie zo'n tweeduizend handtekeningen op. Ondertussen was het Platform Onderwijs2032 begonnen aan een adviesrapport voor het vormgeven van onderwijs met als doel om Nederland klaar te stomen voor de toekomst. Begin 2016 organiseerden verschillende vertegenwoordigers van het Kenniscentrum Frankrijk-Nederland, het sectiebestuur Frans van Levende Talen, de Stichting Romanisten aan de Nederlandse universiteiten en de Vereniging Lerarenopleiders Frans zich in de Visiegroep Frans. Belangrijk doel van deze groep was om mee te denken over het onderwijs voor 2032.

Verontwaardiging

Maar de ideeën van de Visiegroep vonden slecht gehoor in Den Haag. Uit het eindadvies van het Platform Onderwijs2032 (de commissie-Schnabel) sprak het voornemen om de tweede verplichte moderne taal in het onderwijs los te laten. Het eindadvies kreeg een storm van kritiek over zich heen. *De Correspondent* kopte in mei 2016: 'Reconstructie Onderwijs 2032, een schoolvoorbeeld van schijninspraak'. En *de Volkskrant* vroeg zich in dezelfde periode af: 'Hoe houdbaar is Ons Onderwijs 2032?'

Ook bij de sectiebesturen Duits en Frans binnen Levende Talen had het advies van Schnabel cum suis tot hevige verontwaardiging geleid. In maart 2016 sloegen de schooltalen Frans en Duits de handen ineen onder

de naam Visiegroep Buurtalen. Dezelfde maand schreef zij een brief aan staatssecretaris Dekker waarin ze zich presenteerde, haar standpunten verduidelijkte en zich aanbod als gesprekspartner in het vernieuwingsproces van de beide schoolvakken in het voortgezet onderwijs. In het begin van dit jaar presenteerde zij haar manifest op de site <www.buurtaalonderwijs.nl>, getiteld: 'Geef Frans en Duits ruimte in het onderwijs'. Naast een lijst van actiepunten, biedt deze site meer achtergrondinformatie bij de huidige stand van zaken van het onderwijs van Frans en Duits en natuurlijk steunbetuigingen.

Die actiepunten zijn nodig, aldus de opstellers van het manifest, want de ooit zo geroemde vreemdetalenkennis van Nederlanders is snel aan het verdwijnen. Zo raken we onze reputatie als talenwonders van Europa kwijt. En dat is 'rampzalig' volgens de opstellers van het manifest, want 'Een brede talenkennis vormt de poort naar internationalisering' en 'Nederland is als klein land afhankelijk van internationale samenwerking op het gebied van economie, politiek en cultuur'. Teneinde 'een goede buur' te zijn, zal de Visiegroep Buurtalen zich de komende tijd inzetten om acht punten op de kaart te zetten (zie kader). Onder meer pleit de Visiegroep voor een landelijke campagne die tegenwicht moet bieden aan de overheids campagne 'Kies exact' uit 1987, die meisjes moest stimuleren in minimaal één exact vak eindexamen te doen. De slogan voor zo'n campagne zou volgens Montoya 'Kies óók talen' kunnen luiden. Want ook als bèta moet je je talen spreken.

Goethe en DELF

Een belangrijk punt van het manifest is de herziening van het eindexamen, dat gezien de traditionele vrijheid van het onderwijs in Nederland eigenlijk het enige instrument is waarmee de overheid invloed kan uitoefenen op de onderwijsinhoud. Interessant dus om te weten hoe de visiegroep dat eindexamen graag zou willen vormgeven. 'Wij willen in het eindexamen meer aandacht voor het ERK en de vaardigheden', aldus Marion van der Kruisen, docent Duits, lid van het sectiebestuur Duits van Levende Talen en tevens een van de opstellers van het manifest. 'Het liefst willen we een evenredige verde-

MANIFEST MET ACHT ACTIEPUNTEN

De Visiegroep Buurtalen, bestaande uit een brede coalitie van leraren, lerarenopleiders en wetenschappers op het gebied van onze buurtalen Frans en Duits vraagt in haar manifest om het volgende:

1. Teneinde de positie van Frans en Duits terug te winnen en te bewaken komt er sterke sturing van de overheid. Zo dient de urennorm opnieuw te worden vastgesteld.
2. Grotere nadruk op communicatieve en interculturele vaardigheden in de moderne vreemde talen.
3. In de onderbouw moet elke leerling kennis maken met Frans en Duits en een niveau van A1 (vmbo) en A2 (havo en vwo) bereiken.
4. Iedere leerling moet eindexamen kunnen doen in Frans en Duits. In de bovenbouw havo/vwo is een van de buurtalen verplicht.
5. Herziening van het eindexamen Frans en Duits – minder eenzijdig gericht op leesvaardigheid – is vereist.
6. Een passende vmbo-leerlijn voor de buurtalen is vereist.
7. Vakinhoudelijke versterking van hbo- en woopleidingen in de moderne vreemde talen.
8. Er komt een landelijke promotiecampagne die leerlingen en studenten stimuleert om talen te leren.

ling van toetsen over de vier taalvaardigheden. Dat zou je het best kunnen realiseren door kijk- en luisteren op te nemen in het centraal eindexamen.' Ook haar collega Berrie de Zeeuw, docent Frans en lid van het sectiebestuur Frans van Levende Talen, pleit voor een eerlijkere verdeling van toetsing van de vier taalvaardigheden en een ERK-ijking van de eindexamens. Immers, 'een taal leer je om te communiceren, bijvoorbeeld tijdens vakanties of met zakenpartners'. Ton Janssen is voorzitter van de Vereniging voor Lerarenopleiders Duits. Het liefst zou hij nog verder willen gaan door ook spreekvaardigheid op te nemen in het centraal eindexamen. Wel ziet hij daarvan de praktische bezwaren. Zo is de beoordeling van spreekvaardigheid als onderdeel van het centraal examen lastiger te objectiveren. Maar toch, dat moet te organiseren zijn. Het kost weliswaar geld 'maar dat moeten we er dan maar voor over hebben'.

Elke taalvaardigheid evenredig toetsen en ERK-ijking? Hebben we met het Goethe Zertifikat en het Diplôme d'études en langue française (DELF) niet al zulke examens? Bovendien: daarvoor is de aandacht wél groeiende. Sinds ongeveer tien jaar is het voor leerlingen in het voortgezet onderwijs mogelijk om deze examens af te leggen, voor de ERK-niveaus A2 tot en met C1. Zowel voor het Franse DELF als het Duitse Goethe Zertifikat stijgt het aantal kandidaten jaarlijks met tussen de tien tot vijftien procent. Zou het niet een idee zijn als alle leerlingen zo'n examen zouden moeten afleggen, dat bovendien een internationaal geaccepteerd diploma is? Landelijke afname van deze examens zou natuurlijk mooi zijn, beamen Janssen, Van der Kruisen en De Zeeuw, maar nu moeten ouders daarvoor betalen. Bovendien blijft de mogelijkheid om DELF of Goethe te doen tot dusver voornamelijk beperkt tot havo- en vwo-leerlingen.

Dat vmbo-leerlingen er binnen het buurtalenonderwijs nog steeds bekaaid vanaf komen, blijkt uit de vraag naar 'een passende leerlijn voor de buurtalen in het vmbo'. De geïnterviewde opstellers constateren dat de huidige leergangen voor leerlingen op het vmbo in te veel gevallen afgeleiden zijn van havo- en vwo-leerlijnen, en spreken van een 'theezakjesmodel'. In de bestaande

Is het tij te keren? Geen van de geïnterviewden durft het aan om met een volmondig ‘ja’ te antwoorden

methoden is grammatica voor dit type leerlingen nog steeds een te grote en belastende component. Vooral voor vmbo-leerlingen moet gelden: ‘minder grammatica en meer inzetten op de vaardigheden: wat doe je met een taal?’ aldus Marion van der Kruissen. Het is volgens de opstellers dan ook een expliciete vraag voor het nieuwe curriculum. Geen nieuwe vraag overigens, want dit punt staat al veel langer op de agenda. Reeds in de jaren zeventig trachtte voormalig voorzitter van de sectie Frans van Levende Talen Alie Toussaint-Dekker een specifieke leerlijn voor leerlingen op het beroepsonderwijs te ontwikkelen.

Curriculum

Dat nieuwe curriculum wordt sinds maart dit jaar verder ontwikkeld. Onder de naam Curriculum.nu, een vervolg op het visietraject Onderwijs2032, geeft een coördinatiegroep sturing aan negen ontwikkelteams, die zijn ingedeeld naar onderwijsdomein. Ze bestaan uit docenten en schoolleiders uit het primair en voortgezet onderwijs die daar de afgelopen maanden voor zijn geselecteerd. De coördinatiegroep van vertegenwoordigers van CNV Onderwijs, de Federatie van Onderwijsvakorganisaties (FvOv), de PO-Raad, de VO-raad, de Algemene Vereniging Schoolleiders (AVS), het Landelijk Aktie Komitee Scholieren (LAKS) en Ouders & Onderwijs, staat onder leiding van Theo Douma, de voorzitter van het College van Bestuur van Openbaar Onderwijs Groningen. In de uitvoering wordt inhoudelijk samengewerkt met SLO.

De buurtalen zijn vertegenwoordigd in het ontwikkelteam ‘Engels/moderne vreemde talen’, door één docent Duits en twee docenten Frans. Niet dezelfde mensen als de leden van de Visiegroep Buurtalen. Hoe verhouden de activiteiten van de Visiegroep zich tot die van het talen-ontwikkelteam bij Curriculum.nu? ‘De Visiegroep Buurtalen probeert invloed uit te oefenen op Curriculum.nu’, aldus Alicia Montoya, die het jammer vindt dat er geen plek is voor inbreng vanuit het hoger onderwijs. Graag zou zij meer aandacht willen hebben voor cultuurkunde. Berrie de Zeeuw: ‘Het is de

bedoeling dat Levende Talen de tussenproducten van Curriculum.nu mee zal evalueren. Ook de Visiegroep Buurtalen heeft aangegeven nauw betrokken te willen blijven bij de activiteiten van het ontwikkelteam. Wij zullen dan ook blijvend contact zoeken met het coördinatieteam en het ontwikkelteam “Engels/moderne vreemde talen”. Het is nog te vroeg om te zeggen wat daarvan de effecten zullen zijn.’

Europa

Is het tij te keren? Geen van de geïnterviewden durft het aan om met een volmondig ‘ja’ te antwoorden. Alicia Montoya zet in op de stopzetting van de terugloop van het aantal leerlingen en studenten Frans en versterking van de bestaande onderwijsprogramma’s. Ton Janssen hoopt dat Den Haag zal luisteren naar Kim Putters van het Sociaal Cultureel Planbureau, die er recentelijk in *Het Financieel Dagblad* voor pleitte om alle leerlingen minstens een jaar verplicht Frans en Duits te geven. Volgens Janssen moeten zij dan wel ‘minimaal drie uur Frans en drie uur Duits krijgen, het hele jaar door’. Niet ‘zo’n carrousel van periodes waarin leerlingen steeds een andere taal aangeboden krijgen, want dat werkt niet’. De Zeeuw: ‘Wij hopen natuurlijk dat het tij te keren is, daartoe hebben we de Visiegroep Buurtalen opgericht. Maar het is wel echt vijf voor twaalf. Te lang was er te weinig aandacht voor de buurtalen. In ons land wordt sterk op de autonomie van scholen ingezet, daar zitten heel positieve kanten aan, maar de keerzijde ervan is ook dat er beslissingen over het buurtaalonderwijs worden genomen door mensen die niet altijd voldoende kennis van taalonderwijs hebben.’

Het is dus nog even afwachten wat de effecten in de klas zullen zijn. Maar met een grotere politieke en positieve aandacht voor Europa lijkt de Visiegroep wel het juiste moment te hebben gekozen om meer aandacht te vragen voor het buurtaalonderwijs. ■

Voor meer informatie, zie <www.buurtaalonderwijs.nl/manifest> en <curriculum.nu>.

binnenkort

24 mei 2018, Congres Jeugd in Onderzoek, Amsterdam, <www.jeugdinonderzoek.nl>

5 juni 2018, Pubercongres, Bussum, <www.pubercongres.nl>

7 juni 2018, Dyslexie en Engels, Utrecht, <www.mvt-nascholing.nl>

9 juni 2018, Grote Vertaaldag, Utrecht, <www.verstegenstijger.nl/nv/grote-vertaaldag>

13 juni 2018, Discussiebijeenkomst Curriculum.nu/mvt, Utrecht, <bit.ly/lm-curnumvt>

13 – 15 juni 2018, Onderwijs Research Dagen 2018, Nijmegen, <www.ord2018.nl>

4 – 7 juli 2018, 14e ALA-conferentie ‘Taalbewust burgerschap’, Amsterdam, <www.ala2018.com>

26 september 2018, Europese Dag van de Talen, <bit.ly/lm-edvdt>

6 oktober 2018, Ideeëndag Didactiekcommissie Frans LT, <www.didactiekcommissiefrens.nl>

3 – 14 oktober 2018, Kinderboekenweek, <www.kinderboekenweek.nl>

25 oktober 2018, Discussiebijeenkomst Curriculum.nu/mvt, Utrecht, <bit.ly/lm-curnumvt>

31 oktober 2018, NRO-Congres 2018, <www.nro-congres.nl>

2 november 2018, Landelijke Studiedag Levende Talen, Utrecht, <www.levendetalen.nl>

13 december 2018, Congres Leesmotivatie, <www.lezen.nl>

Onderwijs Research Dagen 2018

Van 13 tot en met 15 juni 2018 vinden de Onderwijs Research Dagen (ORD) plaats op de Radboud Universiteit in Nijmegen. Het thema ‘Ondersteboven van onderwijs’ staat centraal in keynotes, workshops, symposia, individuele presentaties en posters. ‘Ondersteboven van onderwijs’ biedt een podium aan onderwijsonderzoekers om nieuwe inzichten, kansrijke ontwikkelingen en creatieve en inspirerende innovaties te delen.

Voor meer informatie, zie <www.ord2018.nl>.

Curriculum.nu

Recentelijk deden de ontwikkelgroepen van Curriculum.nu een oproep aan het veld voor feedback op hun werk. In totaal zijn er drie feedback-loops in het proces ingebouwd, waarvan er inmiddels een heeft plaatsgevonden. Het Meesterschapsteam MVT (onderdeel van <www.vakdidactiekgw.nl>) faciliteert nog twee bijeenkomsten tussen leden van de ontwikkelteams en het mvt-veld. De Meesterschapsteams zijn ervan overtuigd dat rechtstreeks contact met de ontwikkelteams de beste manier is om van gedachten te wisselen. De basisopzet van de bijeenkomsten bestaat uit een korte presentatie door de ontwikkelteams gevolgd door enkele pitches uit de zaal en uitgebreid mogelijkheid tot discussie.

De bijeenkomsten die georganiseerd worden, staan open voor iedereen en zijn gratis. Om de reistijd voor iedereen te beperken is er gekozen voor een centrale locatie, namelijk Utrecht. De bijeenkomsten zijn telkens halfweg de feedbackperiodes ingepland, zodat iedereen een analyse kan maken van de output van de ontwikkelteams en ook voldoende tijd heeft om een eigen reactie te richten aan Curriculum.nu.

De laatste twee bijeenkomsten vinden plaats op woensdag 13 juni en donderdag 25 oktober. Voor meer informatie en inschrijving, zie <bit.ly/lm-curnumvt>.

Europese Dag van de Talen 2018

Op 26 september wordt de jaarlijkse Europese Dag van de Talen gevierd. Ter gelegenheid van de dag zijn in heel Europa een reeks van evenementen georganiseerd:

activiteiten voor en met kinderen, televisie- en radioprogramma’s, taallessen en conferenties. Nationale instanties en diverse partners helpen een handje mee met het organiseren van de activiteiten.

Het Europese Jaar van de Talen 2001, gezamenlijk georganiseerd door de Raad van Europa en de Europese Unie, betrok succesvol miljoenen mensen in 45 deelnemende landen. De activiteiten waren gericht op het vieren van de taaldiversiteit van Europa en om het leren van talen te stimuleren.

Na het succes van dat jaar verklaarde de Raad van Europa 26 september als de Europese Dag van de Talen. De algemene doelstellingen van de Europese Dag van de Talen zijn: (1) het publiek op de hoogte brengen van het belang van het leren van talen om meertaligheid en intercultureel begrip te vergroten; (2) het bevorderen van rijke taalkundige en culturele diversiteit in Europa, die moet worden behouden en bevorderd; en (3) het aanmoedigen van het levenslang leren van talen in en buiten school, voor zowel studietoelenden, uitwisseling, professionele behoeften, ter bevordering van mobiliteit of gewoon voor het plezier.

Voor meer informatie, zie <bit.ly/lm-edvdt>.